

EEN EEUW KINDERZORG IN DE KIJKER

DE CONSULTATIEBUREAUS VOOR HET JONGE KIND

V O O R W O O R D

Vrijwilligerswerk, een definitie door Het Platform voor Voluntariaat:
“Werk waartoe men niet verplicht is, dat dus op vrijwillige basis gebeurt, ten dienste van anderen en van de samenleving, dat geschiedt in een min of meer georganiseerd kader en waarvoor men niet bezoldigd wordt.”

Lang voordat deze definitie bestond, lang voordat sociologen en andere wetenschappers zich over dit fenomeen bogen, bestond er al vrijwilligerswerk. Het kreeg hoe langer hoe meer vaste vorm en er werd dankbaar gebruik van gemaakt door de overheid, die het verder stimuleerde en ondersteunde.

Dat was ook zo in de sector van de ‘raadplegingen’. In de jaren veertig van de vorige eeuw schreef *Henri Velge*, eresecretaris-generaal van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, naar aanleiding van 25 jaar Kinderwelzijn: *“Zij weten dat hun loon niet bestaat in het feit dat hun naam in een verslag met lof wordt vernoemd, maar wel in den succesvollen strijd ten bate van de talrijke kleintjes wier leven aan hun waakzaamheid werd toevertrouwd.”*

Hiermee verwees hij onder andere naar de talrijke vrijwilligsters die zich inzetten voor het jonge kind, in de toenmalige consultatiebureaus zoals *‘De Weeg’*, *‘Het Kinderheil’*, *‘Den Melkdruppel’*.

Vrijwilligers worden niet betaald. Zij verwachten ook geen tegenprestatie voor wat ze geven.

Hoewel vandaag het spreekwoord ‘voor wat hoort wat’ gebruikelijk is en het daarom misschien minder evident is dat je iets vrijwillig doet, is het verrassend vast te stellen dat er momenteel in de welzijns- en de gezondheidssector in Vlaanderen zo’n 200.000 mensen actief zijn!

Ter gelegenheid van *‘Geschiedenis wordt niet gemaakt door feiten, wel door mensen’*, bied ik alle vrijwilligers die in de consultatiebureaus van Kind en Gezin hun steentje bijdragen, een fotoboek aan waarin een beeld wordt getoond van de *‘vrijwilligster-van-alle-tijden’*.

De voorbije honderd jaar deden er zich talrijke verschuivingen voor, dat is evident. De noden tijdens 'den Grooten Oorlog', het interbellum, de Tweede Wereldoorlog en de jaren vijftig waren afhankelijk van de omstandigheden en van de parate kennis van de medische wetenschap.

De kindersterfte was groot. De drie-eenheid *gezondheid-veiligheid-hygiëne* vormde de rode draad in de benadering van het kindergewelzijn.

De ontdekking van vaccins en hun toepassingen, de inzichten die de menswetenschappen ons bijbrachten, de stijging van de welvaart in de jaren zestig en later, de groeiende aandacht voor kinderen, zijn maar enkele van de vele elementen die mee de evolutie bepaalden. Zij vormden mee de voedingsbodem voor de oprichting van de instelling *Kind en Gezin* in 1984 en leidden uiteindelijk ook tot wat we in 1996 bestempelden als *consultatiebureaus-nieuwe-stijl*.

En al die tijd, door al die veranderingen heen, bleef een talrijk vrijwilligerskorps zich met enthousiasme inzetten om die kindercareer ter harte te nemen. Zonder die vrijwilligers zouden we niet staan waar we vandaag staan; zonder hen zullen we ook de toekomst niet veilig kunnen stellen. We hebben ze niet alleen nodig, we moeten ze ook koesteren.

Als vrijwilligers niet betaald hoeven te worden, moeten we er de grootste zorg voor dragen dat hun werk naar waarde wordt geschat en dat zij het respect krijgen dat ze dubbel en dik verdienen.

Ik hoop dat Kind en Gezin op hun gewaardeerde inzet zal mogen blijven rekenen.

Aan alle vrijwilligers:
een oprechte dankjewel,
van harte,

Lieven Vandenberghe
administrateur-generaal

EEN EEUW KINDERZORG IN DE KIJKER

EEN SCHUCHTER BEGIN IN HARDE TIJDEN

Vóór 1900 bestond er al een vorm van gezondheidszorg, maar nog geen specifieke aandacht voor de volksgezondheid of de zuigelingen­zorg. In de negentiende eeuw werden alle krachten voornamelijk gebundeld in de strijd tegen epidemieën. Ziekte leidde toen maar al te vaak tot armoede en sociale uitsluiting. Rond 1900 werd de volksgezondheid een belangrijk programmapunt van de sociale bewegingen en van de politiek. Voor zuigelingen lag de levensverwachting laag. Vele kinderen stierven voor hun eerste levensjaar als gevolg van infectieziekten, verkeerde voeding en gebrekkige hygiëne. Een aantal bezielde artsen, zoals de Brusselse **dr. Eugène Lust** (1866-1921), ijverden voor de verspreiding van elementaire beginselen van kinderverzorging via de ***Société protectrice des Enfants martyrs*** (1892), die zich om lichamelijk mishandelde, slecht verzorgde en moreel verwaarloosde kinderen bekommerde. De **Brusselse Société** zorgde in de hoofdstad ook voor de distributie van gezonde melk en organiseerde een wekelijkse zuigelingen-

consultatie. In Antwerpen, Gent en Luik werden gelijknamige verenigingen opgericht.

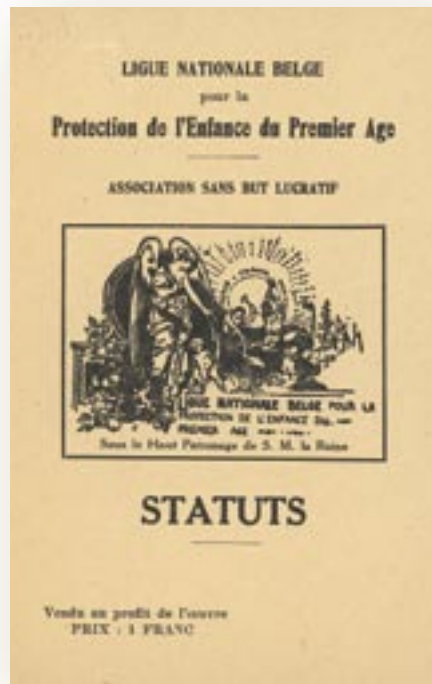
Nog meer slagkracht dan de **Société** had de ***Ligue nationale belge pour la Protection de l'Enfance du Premier Age***, die op 15 maart 1904 onder bescherming van de Koninklijke Vereniging voor Geneeskunde en medische Topografie werd opgericht. Opnieuw was **dr. Lust** één van de bezielers in zijn functie van secretaris-generaal van de **Liga**. De **Liga** was een vereniging die via haar provinciale afdelingen de activiteiten van centra voor melkvoorziening en zuigelingen­consultaties stimuleerde, die ijverde voor een betere voedingscontrole en propaganda voerde voor het geven van borstvoeding. Hier lag de kern van wat we de eerste georganiseerde welzijnszorg in België kunnen noemen. De **Liga** heeft haar voornamelijk medische knowhow aangewend om met beperkte middelen te werken aan een betere sociale hygiëne en voorlichting voor gezinnen uit de volksklasse. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog staakte de **Liga** haar

activiteiten en in 1925 werd ze opgeheven. De gedachte dat consultatiecentra een openbare dienst moesten worden had dankzij de *Liga* vorm gekregen. Dit werd nog duidelijker toen tijdens de Eerste Wereldoorlog het **Nationaal Hulp- en Voedingscomité** (NHVC) werd opgericht, dat het hoofd moest bieden aan het nijpende probleem van de bevoorrading. Het NHVC patroneerde allerlei vormen van hulpverlening aan de bevolking, zodat het in de praktijk een soort officieuze regering was.

Dat het probleem van de hygiëne en de voeding van kinderen ernstig genomen werd, blijkt uit de oprichting in 1915 van een speciale afdeling **Hulp en Bescherming aan de Werken voor Kinderwelzijn** binnen het NHVC.

Deze sectie richtte nieuwe **Raadplegingen voor Zuigelingen** (RZ's) op, kantines voor zwakke kinderen en moederkeukens. De RZ's werden toen ook **Melkdruppels** of **Gouttes de Lait** genoemd naar een deelactiviteit, waarbij een distributie van melk aan de medische consultatie werd gekoppeld.

De idee achter deze voorziening gaat terug op een initiatief van twee Parijse artsen, **dr. Pierre Budin** en **dr. Gaston Variot**, die dit systeem in 1893 hadden bedacht. **Dr. Variot** onderzocht in zijn **Goutte de Lait de Belleville** baby's uit de armere klassen en bezorgde daarbij ook melk aan de moeders. De RZ's werden in de oorlogsjaren al gedeeltelijk gesubsidieerd vanuit de centrale en provinciale afdelingen van het NHVC.

Statuten van de Liga, 1904
Archief Kind en Gezin, Brussel

Consultatiebureau voor zuigelingen, plaats onbekend, begin 20^e eeuw
Collectie Kadoc, Leuven

Kantine voor zwakke kinderen te Charleroi, periode 1905 - 1910 - Archief Kind en Gezin, Brussel

Dokter De Smedt en het Werk der Gezonde Melk te Sint-Niklaas, 1905
Collectie Kadoc, Leuven

Het Werk der Gezonde Melk te Sint-Niklaas, 1905 - Collectie Kadoc, Leuven

Bestelling der gepasteuriseerde melk ten huize, Sint-Niklaas, 1905 - Collectie Kadoc, Leuven

Het werk der Gezonde Melk, Sint-Niklaas, 1905
Collectie Kadoc, Leuven

Het werk der Gezonde Melk, Sint-Niklaas, 1905
Collectie Kadoc, Leuven

Consultatielokaal, Sint-Niklaas, 1905 - Collectie Kadoc, Leuven

Weging door vrijwilligers, plaats onbekend, begin 20^e eeuw
Collectie Kadoc, Leuven

HET NATIONAAL WERK VOOR KINDERWELZIJN EN DE OPKOMST VAN HET MIDDENVELD

Aangezien het NHVC en meer in het bijzonder zijn speciale sectie positieve resultaten boekten, besloot minister *Henri Jaspar* na de oorlog een wetsontwerp in te dienen om het systeem van moeder- en kindbescherming te consolideren. Zo ontstond op 5 september 1919 het *Nationaal Werk voor Kinderwelzijn* (NWK).

Art. 2 van de wet van 1919 beschreef de taak van het NWK als volgt:

“Het Nationaal Werk heeft tot taak, de kindbescherming aan te moedigen en te ontwikkelen, inzonderheid de verspreiding en de toepassing te bevorderen van de voorschriften en wetenschappelijke methoden van kinderhygiëne, hetzij in de gezinnen, hetzij in de openbare of private instellingen voor opvoeding, bijstand en bescherming; De werken, welke zich met kinderhygiëne bezighouden, aan te moedigen en met toelagen of op een andere wijze te ondersteunen; Bestuurlijk en geneeskundig toezicht te houden op de beschermde werken.”

De NWK-wet illustreert het systeem van gesubsidieerde vrijheid waarbij neutrale en zuilgebonden organisaties de opdracht kregen om allerlei, vaak parallelle ‘werken’ in de preventieve gezondheidszorg op te richten. De van oorsprong liefdadige initiatieven werden in de jaren 1920 overgenomen door sociale organisaties en door de vrouwenbeweging. Ook de ontwikkeling van de ziekenfondsen ging een rol spelen in de uitbouw van de eerstelijnszorg.

De moeder- en kindzorg was in de periode 1920-1940 een gedroomd werkveld voor de vrouwenorganisaties, waarvan wij vooral het *Nationaal Verbond der Kristelijke Vrouwen-gilden* (1920) - de latere KAV - en de *Socialistische Vooruitziende Vrouw* (1922) kennen. De inschakeling van verpleegsters-bezoeksters sloot aan bij de beweging van de volksopvoeding die de vrouwenorganisaties op gang wilden brengen.

De vrouwen werd ingeprent dat ze zelf verantwoordelijk waren voor de gezondheid en levenskansen van hun kinderen. Wedijver tussen die vrouwenorganisaties leidde ook tot een zogenaamde *'strijd om de wiegen'*, waarbij vaak stemmen opgingen om de zuigelingenraadplegingen neutraal en op gemeentelijke basis te organiseren. Sommigen beweerden dat moeders als het ware gekocht werden en dat in bepaalde industriecentra het bezoeken van een raadpleging zelfs de aanwerving of afdanking van het gezinshoofd tot gevolg kon hebben.

Een belangrijke stap voor de zuigelingen-zorg was de invoering door het NWK van een *gezondheidsboekje* voor ieder kind in 1935. Dat boekje was en is nog altijd een belangrijk registratie- en referentiedocument voor de familiale en gezondheidsantecedenten van kinderen. Tot aan de Tweede Wereldoorlog verdeelden de comitédames van een werk hun activiteiten over drie afdelingen: *de raadpleging*, *de melkkeuken* en *het toezicht ten huize*. De dienst voor huisbezoeken van de RZ werd

echter spoedig het specifieke terrein van de verpleegster-bezoekster van het NWK. De comités van de consultatiebureaus (CB's) droegen tot 1986 zelf kandidaat-artsen voor, waaruit vervolgens door het *Hoog Medisch Comité* van het NWK de titularissen werden aangesteld. Dat het zoeken naar artsen niet altijd van een leien dakje liep blijkt uit volgend gerapporteerd voorval: *“Een raadpleging voor zuigelingen werd geopend op 20 juni 1950 te Roeselare. Dit ging niet zonder moeilijkheden gepaard want wat in de huidige moderne tijd nog ongelooflijk schijnt voor een grote stad althans is daar nog een feit. Geen enkel dokter van ter plaatse heeft het aangedurfd aan een raadpleging van preventieve geneeskunde ten behoeve van pasgeboren kinderen zijn medewerking te verlenen omdat het beheerskomiteit van deze raadpleging samengesteld is uit ‘Vooruitziende Vrouwen’. Een dokter uit Wervik die beter zijn menselijke roeping begrijpt heeft aanvaard de raadplegingen te Roeselare te verzekeren.”*

De Melkdruppel, Oostende, 1922 - Collectie Kadoc, Leuven

Consultatiebureau voor zuigelingen, Sint-Catharina, Antwerpen (Kiel), 1922
Collectie Kadoc, Leuven

Wacht-, ontkleed- en weegplaats, raadpleging Sint-Macharius, Gent, 1932
Collectie Kadoc, Leuven

Raadpleging, Sint-Pieters-Aalst, Gent, 14 juli 1931, J. Buyens, Gent

Kinderwagens onder afdak speelplaats, raadpleging Sint-Macharius, Gent, 1932 - Collectie Kadoc, Leuven

Kinderheil, Sint-Amandsberg, 1932 - Collectie Kadoc, Leuven

Comité en aangesloten moeders met kinderen van de zuigelingenraadpleging, Tessenderlo-centrum, vóór 1940
Familie-archief E.H. Gathy

Raadpleging voor zuigelingen, Moederfeest, Turnhout, 1929 - Archief Kind en Gezin, Brussel

Consultatiebureau, St Pieters-Aalst, 1930, Wachtlokaal met kinderwagens - Collectie Kadoc, Leuven

CONSULTATIEBUREAUS: NODIG OF OVERBODIG?

Op geregelde tijden werd vanuit verschillende hoeken de vraag gesteld of de consultatiebureaus nog wel nuttig waren.

Dat nut werd in meerdere enquêtes ook vanuit de overheid bevestigd bij gebruikers en zorgverleners. Daaruit leren we veel over de effecten van de sociale vooruitgang en over de mentaliteitswijziging bij de bevolking.

Zo leert een onderzoek uit 1954-55 bij honderd moeders uit arbeidersgezinnen in Leuven en Mechelen dat de meeste moeders (70) hun kind op een CB aanmelden. De meesten deden dat omwille van de gezondheid van hun kind. De meerderheid van de ondervraagden werd door verschillende verpleegkundigen aan huis bezocht en naar verschillende consultatiezetels uitgenodigd (47 op 70). Hier speelde dus nog *'een strijd der wiegen'*, en ook een zekere inefficiëntie van de werkverdeling bij de verpleegkundigen, maar in het algemeen

was de tevredenheid groot.

De enquête toonde een belangrijke sociale vooruitgang en mentaliteitswijziging aan vergeleken met voorheen; moeders deden voor kleine kwalen vlugger een beroep op de dokter en niet langer op kwakzalverij. Ze volgden het voorgestelde voedingschema voor hun kind beter op.

Het NWK werd in 1964 ook geconfronteerd met twijfels over het nut van de zuigelingenconsultaties vanuit de *Syndicale Kamers van Geneesheren*.

De medische instanties van het NWK hebben bij die gelegenheid de unieke dienstverlening verdedigd die, vanuit het CB als aantrekkingscentrum, voor diverse activiteiten op het gebied van hygiëne en preventieve geneeskunde aan de plaatselijke bevolking werd aangeboden.

Het NWK trachtte vernieuwend te werken en startte in 1962 met de zogenaamde *'verruimde werkwijze'* en de *'aanmeldingen op afspraak'* in de zuigelingenconsultaties. Hiermee hoopte men de kinderen langer onder toezicht te houden en zo een volledig vaccinatieprogramma te kunnen afwerken. Die verruimde werkwijze werd vanaf 1983 veralgemeend.

Ook het Ministerie van Financiën heeft in 1973 in het kader van een begrotingsenquête onderzocht of de CB's en de begeleiding van de verpleegkundigen nog gerechtvaardigd waren in een tijd waarin het aantal artsen en kinderartsen toegenomen was, waarin over het hele land ziekenhuizen, poliklinieken en ziekenfondsen waren opgericht, waarin het levens- en opvoedingspeil van de bevolking

aanzienlijk hoger lag en waarin de ziekte- en invaliditeitsverzekering een aanzienlijk deel van de doktershonoraria te haren laste nam. Financiën besepte dat de contacten tussen de verpleegsters en de artsen ten zeerste bemoeilijkt zouden worden, mochten de preventieve CB's afgeschaft worden. De voorstellen van Financiën om een vestigingsplan op te maken en om een rationelere spreiding van CB's te realiseren bleven wel nazinderen en zouden in 1995-96 door Kind en Gezin in haar strategisch plan opgenomen worden.

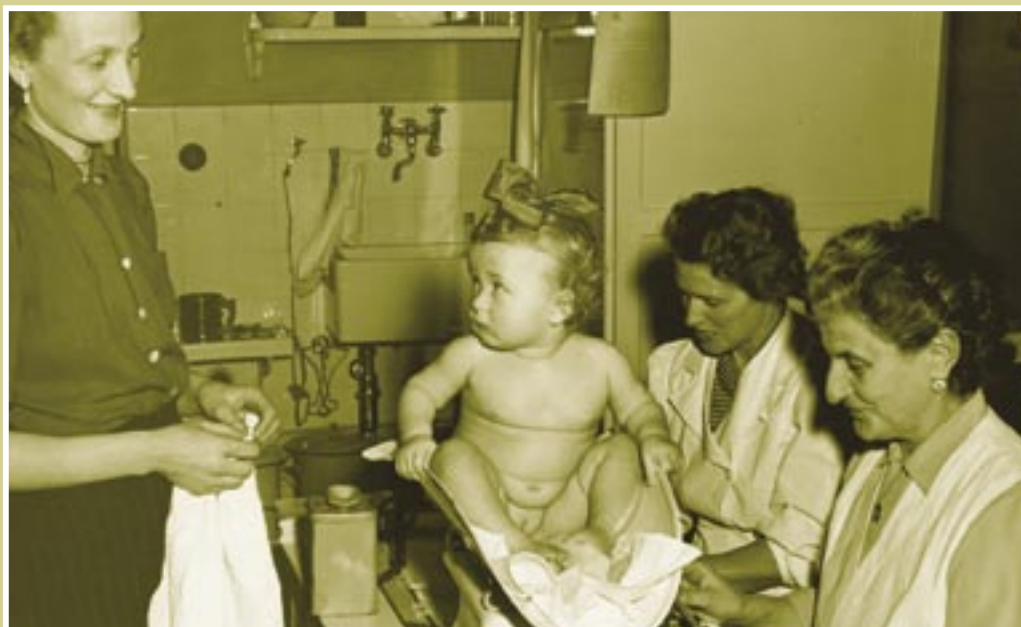
Kinderheil, Sint-Jozef, ingang van het CB, ca. 1950 - Archief Kind en Gezin, Brussel

Zuigelingenconsultatie, wachtkamer met kinderwagens, ca. 1950, plaats onbekend
Archief Kind en Gezin, Brussel

Zuigelingenconsultatie SVV, Dendermonde, ca. 1950 - Collectie Amsab, Gent

De weging, Zuigelingenconsultatie, ca. 1950, plaats onbekend
Archief Kind en Gezin, Brussel

Comité bij plechtige opening nieuwe lokalen, raadpleging KAV, Leopoldsburg 1950, Francis Mandeleers
Collectie Kadoc, Leuven

De weging, zuigelingenconsultatie, ca. 1950
plaats onbekend - Archief Kind en Gezin, Brussel

De weging, zuigelingenconsultatie KAV,
Nieuwstraat, Brugge, 1967 - Collectie Kadoc, Leuven

Wacht- en ontkleedruimte, zuigelingenconsultatie KAV, Nieuwstraat, Brugge, 1967 - Collectie Kadoc, Leuven

De weging, plaats onbekend - Archief Kind en Gezin, Brussel

Het medisch consult, zuigelingenconsultatie,
KAV, Nieuwstraat, Brugge, 1967
Collectie Kadoc, Leuven

Zuigelingenconsultatie, KAV, Beveren-Waas,
jaar onbekend, Van Wauwe
Collectie Kadoc, Leuven

Raadpleging voor zuigelingen,
wachtkamer, plaats onbekend,
jaren 1970
Archief Kind en Gezin, Brussel

Kind op weegschaal, foto Tritschler,
jaar onbekend
Archief Kind en Gezin, Brussel

Zuigelingenraadpleging, medische
zitting, plaats onbekend, jaren 1950
Archief Kind en Gezin, Brussel

Zuigelingenraadpleging, medische zitting, plaats onbekend, jaren 1960 - Archief Kind en Gezin, Brussel

Raadpleging voor zuigelingen en kleuters, wachtzaal, plaats onbekend, jaren 1950 Archief Kind en Gezin, Brussel

BELGIË, EEN FEDERALE STAAT

Sinds 1980 was België overgestapt naar een federale staatsstructuur met gemeenschapsregeringen. Respectievelijk in 1983 en 1984 werden de gemeenschapsinstellingen *Office de la Naissance et de l'Enfance* en *Kind en Gezin* bij decreet in het leven geroepen.

Beide instellingen gingen een eigen en in meerdere opzichten uiteenlopend beleid inzake kinderzorg voeren.

In de periode van overschakeling van NWK naar Kind en Gezin (1984-1987) handhaafde de preventieve zorg zich in Vlaanderen met succes.

Artikel 3 § 1 van het decreet van 29 mei 1984 tot oprichting van Kind en Gezin omschreef de taak van de organisatie als volgt: *"De levenskansen, het welzijn en de gezondheid van het kind te behartigen en de ouders of diegenen, die alhoewel ze geen ouder zijn, in rechte of in feite de taak van ouder vervullen, te ondersteunen met betrekking tot de zorg voor het kind (...)"* Er was geen expliciete verwijzing meer naar voorzieningen voor preventieve zorg,

waardoor de wetgever aan Kind en Gezin een brede invulling opengelaten heeft. De consultatiebureaus dienden volgens de beleidsverantwoordelijken nog beter de bevordering van de integrale gezondheid van kinderen in functie van hun eigenheid na te streven. Ook de samenwerking met de eerstelijnszorgverstrekkers kon volgens hen effectiever.

Dit resulteerde in 1995-1996 in een ambitieus strategisch plan, waarbij de organisatie van de preventieve zorg getoetst werd aan doelstellingen die Kind en Gezin bij welbepaalde doelgroepen wilde realiseren. Beroepsbeoefenaars en vrijwillige medewerkers zouden vanuit hun kennen en kunnen samen binnen een vastgesteld programma een bijdrage leveren aan deze doelgerichte preventie.

Het strategisch plan vergde van alle betrokkenen een inspanning en een mentaliteitswijziging. Er kwam een basiszorgaanbod en een aanvullend zorgaanbod. Het concept van een afzonderlijk consult voor arts en verpleegkundige, het zogenaamde

dubbelconsult, werd ingevoerd. Het volledige zorgpakket voorzag in 3 à 4 huisbezoeken door de verpleegkundige en in 10 consulten in het consultatiebureau volgens leeftijd van het kind.

Momenteel is dit nieuwe programma al acht jaar in gebruik en het werd in de loop der jaren continu geëvalueerd. Het werken in een consultatiebureauteam is een activiteit geworden die voortdurend bevraagd en bijgestuurd wordt, omdat de hedendaagse behoeften van gezinnen en de grote diversiteit van de doelgroepen een constante aanpassing van de zorgverlening vergen.

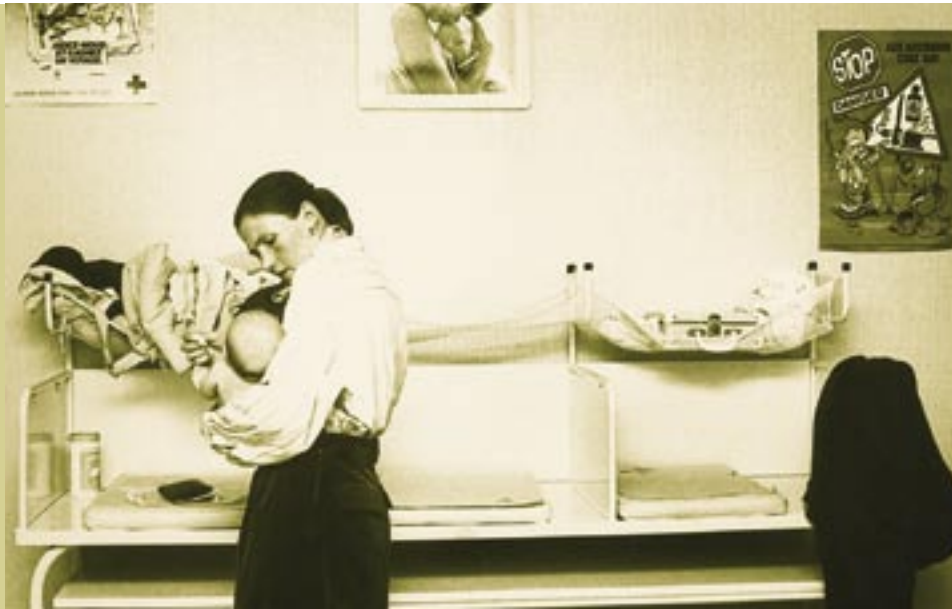
Sinds 1999 bestaat er een regelgevend kader voor de consultatiebureaus voor het jonge kind (Besluit Vlaamse regering 18-12-1998, vervangen door nieuw besluit in 2002), waardoor de rechtszekerheid van alle partijen gewaarborgd wordt en duidelijk wordt welke rechten en verplichtingen organisatoren en medewerkers hebben. In 2002 werd tussen Kind en Gezin en de organiserende besturen een samenwerkingsprotocol afgesloten.

Eind 2001 heeft Kind en Gezin de domeinen van medische, psychosociale en pedagogische preventie samen met de meer specifieke domeinen, zoals preventie van kindermishandeling en kinderen in bijzondere leefsituaties, organisatorisch onder één noemer gebracht, die de naam *preventieve gezinsondersteuning* kreeg. Hiermee gaf het beleid gestalte aan een meer integrerende en allesomvattende benadering van gezinnen, die het decreet van Kind en Gezin mogelijk had gemaakt.

Het nieuwe decreet van 21 april 2004, waarbij Kind en Gezin werd omgeschakeld naar een intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid, vermeldt preventieve gezinsondersteuning en kinderopvang als kerntaken waarrond de organisatie in samenwerking met overheden en partners verder zal werken.

De weging, raadpleging voor zuigelingen, KAV-Mortsel, jaren 1980
Collectie Kadoc, Leuven

Consultatiebureau SVV-Brabant, plaats en datum onbekend
Collectie AMSAB, Gent

De weging, raadpleging voor zuigelingen, KAV, plaats onbekend, jaren 1980 - Collectie Kadoc, Leuven

De aanmelding, RZ, KAV, plaats onbekend, jaren 1980 - Collectie Kadoc, Leuven

Wacht- en ontkleedruimte, RZ, KAV, plaats onbekend, jaren 1980
Collectie Kadoc, Leuven

HONDERD JAAR VRIJWILLIGERS

Doorheen dit overzicht van honderd jaar preventieve zorg is de vrijwilliger als een constante aanwezig gebleven in de zorgverlening aan individuen en gezinnen.

Er waren vooreerst de *Dames de Charité*, die de hemel konden verdienen door het beoefenen van liefdadigheid. Dit was vóór 1900, toen gezondheidszorg nog een caritatief ingestelde activiteit was.

In de consultatiecentra van de Liga (1904) verleenden de *Dames patronnesses* hun medewerking. Deze vrijwilligsters gingen ook op huisbezoek om na te gaan of de moeders de adviezen omtrent hygiëne en kinderverzorging opvolgden.

Na de Eerste Wereldoorlog gingen *vrouwen-organisaties* en *gezinskassen* zich profileren op het vlak van moeder- en zuigelingenzorg. Via deze activiteiten konden de vrouwen een openbare rol veroveren.

Aanvankelijk ontmoetten de medewerkers van de consultatiebureaus hardnekkige weer-

stand bij volkswomen tegen nieuwigheden inzake kinderopvoeding en -verzorging. Deze vrouwen konden echter juist hierdoor ook enige status en maatschappelijke erkenning verwerven.

Het organieke reglement van het NWK stelde inzake de rol van comités van preventieve consultatiebureaus wel een aantal taken en bevoegdheden vast, maar het duurde tot in de jaren 1990 voordat het vrijwilligerswerk in de welzijns- en gezondheidssector een statuut zou krijgen door het decreet van 23 maart 1994. Daarmee gaf de Vlaamse overheid aan dat zij rechtszekerheid en erkenning wou invoeren voor de velen die zich op deze wijze in de maatschappij nuttig maakten.

Ook Kind en Gezin trachtte in het kader van haar strategisch plan (1995) via een bevraging rond het vrijwilligerswerk binnen de consultatiebureaus meer duidelijkheid te helpen scheppen over hun inbreng.

Door het Vlaamse kwaliteitsdecreet voor de welzijnsvoorzieningen van 29 april 1997 rezen er vragen rond de positie en de relevantie

van het vrijwilligerswerk in die sector. Vrijwilligers blijven immers vrijwilligers en zijn geen pseudo-professionelen. Niettemin zien we dat een van de kwaliteitseisen die aan de erkende voorzieningen wordt opgelegd betrekking heeft op respectvolle dienstverlening. Het is juist daar dat de bijdrage van de vrijwilligers ligt. Door het belangeloos karakter van hun inzet vertrekken zij vanuit een andere, mensgerichte basishouding. Door hun vrijwillig engagement, hun spreken met en luisteren naar ouders en kinderen tonen ze respect en begrip. En dat is een onderdeel van de kwaliteit die de welzijnsvoorzieningen volgens art. 4 §1 van het kwaliteitsdecreet moeten waarborgen.

Kind en Gezin heeft dit ook zo begrepen toen ze in 1995 een denkoefening maakte rond de taken van de vrijwilliger binnen de consultatiebureaus. Men sprak over een servicefunctie, waarbij onder andere de activiteit van wegen en meten een van de onderdelen is waarmee de vrijwilliger traditioneel vereenzelvd wordt. De vrijwilligers hebben ook een zogenaamde signaalfunctie. Zij luisteren naar de cliënten, rapporteren

aan het consultatiebureauteam en houden een oogje in het zeil bij de algemene gang van zaken. Ook promotie en public relations zijn de vrijwilligers niet vreemd. Zij vertellen aan de ouders wat zij van de zorgverlening kunnen verwachten en promoten die op lokaal vlak. Zij houden vrijwilligersoverleg en nemen ook deel aan het lokaal kwaliteitsoverleg. Om optimaal te functioneren volgen de vrijwilligers bijscholing die het organiserend bestuur organiseert. Het vrijwilligerswerk in de consultatiebureaus heeft een geheel eigen persoonlijk karakter en is juist maatschappelijk zo waardevol omdat het complementair is ten aanzien van de professionele zorgverlening.

Kind en Gezin wenst met deze historische schets en het omliggend beeldmateriaal hulde te brengen aan deze teamspelers in de consultatiebureaus en hoopt nog vele jaren een beroep te mogen doen op hun belangeloze inzet.

De weging, zuigelingenconsultatie, plaats onbekend, periode 1905-1910 - Collectie Kadoc, Leuven

Consultatiebureau, Sint-Niklaas, 1905 - Collectie Kadoc, Leuven

Het werk van de Gezonde Melk, Sint-Niklaas, 1905 - Collectie Kadoc, Leuven

Zuigelingsraadpleging, melkbedeling, Geraardsbergen, 1913
Collectie Kadoc, Leuven

Wachtkamer consultatiebureau begin 20e eeuw, plaats onbekend
Collectie Kadoc, Leuven

Zuigelingenraadpleging van dr. A. Vander Schueren, Geraardsbergen, 1913
Collectie Kadoc, Leuven

Wacht-, weeg- en ontkleedplaats, Sint-Pieters-Aalst, jaren 1930
Collectie Kadoc, Leuven

Raadpleging, Sint-Gillis, 1958 - Collectie Amsab, Gent

Comité raadpleging, Sint-Gillis, 1958 - Collectie Amsab, Gent

BRONNEN

- Er is leven voor de dood. Tweehonderd jaar gezondheidszorg in Vlaanderen. Onder redactie van J. De Maeyer, L. Dhaene e.a. Uitg. Pelckmans, Kapellen, 1998
- Henri Velge: De bedrijvigheid van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn tijdens 25 jaar (1915-1940)
- D. De Weerd (red.): De dochters van Marianne. 75 jaar SVV. Uitg. Hadewijch, Antwerpen-Baarn i.s.m. AMSAB, Gent, 1997
- Van Emancipatie gesproken. Fotoboek over 60 en meer jaren KAV leven. Uitg. Nationaal Verbond KAV, Brussel, 1980
- M. Roekeloos: Voldoen de raadplegingen nog van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn? Enquête rapport, Arbeidershogeschool, Leuven, 1955-1956
- Archieven SVV in het AMSAB te Gent
- Archieven KAV in het KADOC te Leuven
- Archieven NWK in Kind en Gezin te Brussel
- L. Vandenberghe: Van Nationaal Werk voor Kinderwelzijn naar Kind en Gezin, in Welzijnsgids afl. 20, juli 1984
- D. Geutjens: De kwalitatieve meerwaarde van het vrijwilligerswerk, in Tijdschrift voor Welzijnswerk (Jg. 21, nr. 206, sept-okt 1997)
- M. De Vroede: Consultatiecentra voor zuigelingen in de strijd tegen de kindersterfte in België vóór 1914, in Het Kind, 1986/2